

Devletin bekası ancak adaletiyle mümkündür

State can stand only because of real justice

Ahmet BİLGİN

Prof. Dr. Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Risale-i Nur ile tanışma sürecini anlatabilir misiniz?

Rahmetli babam manzum ve mensur eserler telif etmiş kuvvetli bir fıkıh alimi idi. Aynı zamanda, evli iken nur medreselerinde vakıflık yapacak kadar iyi bir Risale-i Nur talebesi idi. İlk derslerimizi ondan aldık. Risale-i Nur'u da öncelikle ondan öğrendik. Vefatından sonra kendi eserleri ve bütün kütüphanesi bana intikal etti. Elyazması "Avam Reçetesi" dahil çok sayıda kitabı elimdedir.

Risale-i Nur için rahmetli babam şöyle söylerdi: "Ben tefsir, fıkıh ve akaid kitaplarının hemen hemen tümünü okudum. Ama Risale-i Nur'u okuyuncaya kadar benim beynimde iman tam olarak kök salmamıştı. Risale-i Nur'u okuyunca rahatladım. Risaleler imanî konular bakımından en önemli reçetedir. Okumak şarttır. Okuduklarımızı anlamak için başka eselerden de gereklikçe istifade etmemiz gerektiğini unutmamalıyım. Risaleler evvelidir ve zatîdir. Sanevî ve arazî değildir. Önem sırasına göre birincidir. Diğerlerini anlamaya da yardımcı olur. Ama asıl diğerleri de onu anlamaya yardımcı olur."

Buradan asıl konumuza geçmek istiyorum. Adalet anlayışımız ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Yaygın bir anlayışın ifade ettiği şekilde sizce devlet için fert feda edilir mi?

Kur'an'ın adalet anlayışı mahza adalettir. Masumun hakkını korumaya öncelik veren bir adalettir. Ayet açıktır. Bir masumu öldüren bütün insanları öldürmüş gibidir.

Osmanlı Devleti'nde ve başka İslam beldelerinde tatbikatta bunun aksinin yapılmış olması İslam'dan değil İslam'a rağmen dir. Mesela kardeş katli konusunda fetva vermiş bir şeyhülislam olmamıştır. Bu iş açıkça zulümdür.

Osmanlı Devleti'nde ve başka İslam beldelerinde tatbikatta bunun aksinin yapılmış olması İslam'dan değil İslam'a rağmen dir. Mesela kardeş katli konusunda fetva vermiş bir şeyhülislam olmamıştır. Bu iş açıkça zulümdür. Ve Osmanlı tarihinin ve Osmanlı devletinin yumuşak karnıdır. Keşke olmasaydı denilecek bir durumdur. Çünkü başka birçok yönden adaletle hükmetmiş bir devletin bu hususta adaletten şaşması bir kambur gibi sırtına yapışmıştır.

Unutmayalım ki Osmanlı devleti her yönden İslam devleti değildi. Uygulamaları ancak yüzde altmış yetmiş oranında İslamî idi. Dolayısıyla Osmanlıdan almamız gereken en önemli derslerden biri o zamanda onların yaptıkları hataları tekrar etmemektir.

Bediüzzaman Hazretleri bir müdafaasında devletin devam ve bekası adına masumu feda etme meselesi ile ilgili bir örnek aktarıyor. Müsade ederseniz ben metni okuyayım ve siz de hikayenin kalanını tamamlayıp açıklayın.

Metin şöyle:

“Bir zaman, bir padişahın müptela olduğu bir hastalığın ilacı, bir çocuğun kanı imiş. O çocuğun pederi, çocuğu, hakim in fetvasıyla bir para mukabilinde padişaha vermiş. Çocuk, mecliste ağlamak ve şekva yerine gülmüş.

“Sormuşlar:

“Neden istimdat etmiyorsun, şikayet etmiyorsun, gülüyorsun?”

“Demiş ki:

“İnsan, musibete giriftar olduğu vakit, evvel pederine, sonra hakime, sonra padişaha şekva eder. Benim pederim, beni kesilmek için satıyor, işte hakim de ölmekliğime karar veriyor, işte padişah benim kanımı istiyor. Bu antika ve pek garip ve şekli çok çirkin ve hiç görülmemiş bu hale karşı ancak gülmek ile mukabele edilir.”

Evet bu hikâyenin ayrıntısı Şirâzi'nin Gülistanındadır.

Hikâyeye göre çocuk ayrıca kafasını yukarı kaldırıp “Allah'ım, bu hali benim başıma getiren sensin, beni bundan kurtaracak olan da yine sensin” diyerek Allaha yalvarıyor.

Çocuğun bu gülmesi ve duası padişahın dikkatini çekiyor ve adeta uykudan uyanmasını sağlıyor. “Bu çocuğu öldürüp kalbini alacağız ve kanını tedavide kullanacağız. Şifa bulup bulmayacağım da belli değil. Kaldı ki şifa bulsam bile ben yaşımı başımı almışım, şimdi ölmesem de birkaç yıl sonra ölümüm mukadder. Ama bu çocuk daha hayatının baharında, buna nasıl kıyarım. Ne hakkım var” diye düşünüyor.

Ardından adamlarına “çocuğu serbest bırakın” diye emir veriyor. Ana babaya verilen altınları geri alıyor. Kadıyı azlediyor. Çocuğu da ödüllendirip köyüne gönderiyor.

Ama sonra ilginç bir şey oluyor. Bir hafta sonra padişah da hastalığından şifa buluyor.

Müellif Şirâzî hikâyesinin sonunda diyor ki: “Demek padişahın derdinin devası adaletle hükmetmesi imiş.” Yani bu güne getirirsek, “devletin devam ve bekası böyle gerektiriyor” diyerek yapılan haksızlıklar ve zulümler devletin ömrünü uzatmıyor, aksine kısaltıyor. Devletin devam ve bekası ancak adaletiyle mümkündür.

Ziya Paşa diyor ya;

Rûy-ı hâki zulm ile pâmâl eden zâlimlerin

Zîr-i hâkin hâleti gelmez mi yâ Rab yâdına,

Şimdiki âcizlerin davasını seyreyleyen, geçmişin rahmet okur Firavna ve Şeddadına...

Yani “Yeryüzünü zulümle yıkıp yakan zalimin aklına, yerin altına gireceği gelmez mi Ya Rab. Şimdiki acizlerin uğradığı haksızlıkları gören, geçmişteki Firavuna ve Şeddada rahmet okur.”

Demek güçlüyü zulümden caydıracak şey ahiret inancı ve Allah korkusudur.

Adalet liyakat ilişkisini sormak istiyorum; ama öncelikle Süleyman Demirel ile bir liyakat hatıranızın olduğunu biliyoruz. Devlette adalet liyakat ilişkisi açısından bu hatıranın önemli olduğunu düşünüyorum. Anlatabilir misiniz?

Evet ilginç bir hatıradır. Devlet Planlama Teşkilatı’nda görevli iken hem Rahmetli Özal ve hem Rahmetli Demirel için çok defa Arap ülkelerinden gelen misafirlere tercümanlık görevini üstlendim. Bu sebeple ikisiyle de aramızda bir muarefe oluşmuştu.

1994’te Diyarbakır’da Refah Partisi’nden aday olup büyükşehir belediye başkanı seçildiğimde Demirel Cumhurbaşkanıydı. Ben de eskiden beri Demirel’in siyasi çizgisini sevmiyordum. Hatta 70’lerde aleyhinde makale de yazmıştım.

Ama Allah rahmet eylesin, belki Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa olmuş bir şeydir, benim başkanlığım döneminde Demirel köşkün bütçesinden para ayırdı ve belediyeye gönderdi.

Sonraki dönemde 1999’da seçimi kazanamadım. Beni ilk arayan o oldu. Hatta partimizin lideri Erbakan’dan da önce Demirel aradı. “Ankara’ya gelince görüşmek isterim” dedi.

Ben Ankara’ya döndüm ama belki ihmal ettim ve ziyaretine gitmedim. Yeniden aradı ve dedi ki: “Sen Diyarbakır gibi bir yerde çok önemli bir görev yaptın, devlet millet kaynaşması bağlamında büyük hizmetlerin oldu, dürüstçe çalıştın, bu tecrübenden devlet yararlanmalı. İstersen seni Cumhurbaşkanı başdanışmanı yapayım ya da istersen seni yurt dışına göndereyim, istersen bürokraside sana münasip genel müdürlük, müsteşarlık gibi bir görev vereyim.”

“Devletin devam ve bekası böyle gerektiriyor” diyerek yapılan haksızlıklar ve zulümler devletin ömrünü uzatmıyor, aksine kısaltıyor. Devletin devam ve bekası ancak adaletiyle mümkündür.

*Evet
Bediüzzaman
Hazretleri
siyasetçinin dini
siyasete alet
etme riskini de
nazara alarak
siyasetçiye ve
siyaset kurumuna
karşı hep mesafeli
ve dik durmuş
ve din hizmeti
yapan herkese de
hem istikameti ve
hem de istiğnayı
yaşayarak gösterip
tavsiye etmiş bir
şahsiyettir.*

Ben de o tarihte doçent olduğum için “Sayın Cumhurbaşkanım ben bir üniversitede akademik çalışmalarına devam etmek isterim” dedim. “Peki, Kemal Gürüz’e söyleyeceğim” dedi. Kendi kendime “Benim hayatım Demirel’i siyaseten eleştirmekle ve hatta yerden yere vurmakla geçmiş, siyasi çizgisinde de hiç bulunmamışım, ama sahip çıkıyor. Ne garip!” dedim.

Bu kadar ilgi göstermesi benim hayretimi mucip oldu.

Bir süre sonra bir gün biri cep telefonumdan beni aradı. “Ben Kemal Gürüz” dedi. Ben anlayamadım. “Hangi Kemal Gürüz” dedim. “Ben YÖK başkanı Kemal Gürüz’üm” dedi. Ben de “memnun oldum, buyurunuz” dedim. “Beyefendinin bana bir talimatı oldu, sizi ziyaret etmek isterim” dedi. Ben de “efendim ihtiyaç duyarsanız ben gelirim” dedim. Kendisi “o da olur” dedi ve ben birkaç gün sonra YÖK’e gittim.

Enteresandır bu Kemal Gürüz, öğretim üyesi iken milletvekili seçilen ve vekilliği bitince üniversitesine dönmek isteyen hocalara ve bilhassa Refah Partililere yasal hakları olmasına rağmen engel oluyordu.

Bu zat beni kapıda karşıladı, YÖK başkan vekillerini de çağırdı. Sohbet ettik. “Ben sizin camiayı hiç sevmem ama ben Diyarbakır’da olsaydım sana oy verirdim” dedi. Bir de Cumhurbaşkanını kastederek “Beyefendi size çok değer verdiği için bana talimat verdi, hangi üniversiteyi isterseniz kadro konusunda yardımcı olacağım” dedi. Bu hikâyenin sonucu olarak ben Kırıkka-
le Hukuk Fakültesi’nde hocalığa başladım.

Bu neyi gösteriyor? Demek devlet yönetiminde liyakat siyasi sadakatten önce gelmeli ve bazı siyasetçiler bu hususta umduğunuzun fevkinde bir performans gösteriyor. Demirel bunu başarmış. Öyle mi dersiniz?

Evet. Demirel’de devlet adamlığı vasfı var tabii. Dediğim gibi benim siyasi hayatım Merhumun siyaseten aleyhinde konuşmakla geçmiş ama kendisi beni liyakat esasından hareketle böyle bir muameleyle karşılamış.

Din hizmetleri yapanların siyasetçilerle ve bürokratlarla yani genel olarak devletle ilişkileri açısından bakıldığında Bediüzzaman’ın ayrı bir yeri ve ehemmiyeti var. Ölçülü olmayı tarif ederken “Haydar” a “Haydar Ağa” ya da “Haydo” demeyip “Haydar” demek gerektiğini ve bunun da bir vasat ve istikamet hali olduğunu anlatıyor. Bu güne de ışık tutması gereken bu prensip hakkında neler söylemek istersiniz?

Evet Bediüzzaman Hazretleri siyasetçinin dini siyasete alet etme riskini de nazara alarak siyasetçiye ve siyaset kurumuna karşı hep mesafeli ve dik durmuş ve din hizmeti yapan herkese de hem istikameti ve hem de istiğnayı yaşayarak gösterip tavsiye etmiş bir şahsiyettir. Bu örnek de hayatının bir yansımasıdır. Doğrusu ben ve benim gibi düşünenlerin çoğu, onun bu özelliğini ve dinin siyasete alet edilmesi konusunda gördüğü riski geç kavradık. Bunu da ifade edeyim.

Bediüzzaman'ın, bu örnekte, başka bir ismi, mesela Hüseyin'i ya da Hilmi'yi değil de Haydar'ı seçmesinin de bir hikmeti var. Öncelikle Haydar Hazreti Ali'nin bir lakabıdır. Ayrıca Haydar'ı tasvir sigasıyla yani küçültücü bir mana vermek üzere kısaltıp sonuna "o" eki koyarak söylediğimizde mana bozuluyor. Zira "Haydar"a manayı veren sonundaki "r" harfidir. "Haydo" kısaltması hiçbir mana ifade etmez. Bu da herhalde Bediüzzaman'ın gramerdeki dehasının bir göstergesidir.

Hayatın her alanında ve bilhassa devlet idaresinde önemli olan doğruları doğru yerde ve zamanda doğru bir şekilde ifade edebilmektir. Hz. Ebu Bekir halife seçildiğinde ilk konuşmasında hamdele ve salveleden sonra şunu söyler. "Sizin en hayırlınız olmadığım halde sizin üstünüze halife olarak seçildim, ben Allah'a ve Resulüne itaat ettiğim sürece siz de bana itaat edin. Eğer ben Allah ve Resulünün emirlerine aykırı hareket edersem üzerinizdeki itaat mükellefiyeti kalkar."

Hz. Ebu Bekir bunu da Hz. Peygamberin şu hadisine dayandırıyor: "Halık'ın emrine aykırı hususlarda mahluka itaat yoktur" ya da "Allah'a isyan neticesini verecekse kula itaat edilmez."

Bir de dikkat edilmeli ki itaat etmemek ile isyan etmek ve darbe yapmak gibi şeyler farklıdır. Yöneticiyi hayra davet ve ikaz etmek aslolanıdır. İsyan ise ancak istisnai bir husustur.

İslam hukukçularına baktığımız zaman isyan hakkı ile ilgili olarak iki görüş ortaya çıkıyor.

Birinci görüşe göre bir halife dinin emir ve yasaklarından yani hukuktan inhiraf ettiği zaman azli gerekir, ümmetin halifeyi tahttan indirmesi gerekir. İmam Şafi ve bazı diğer imamlar, El Ahkâmus Sultaniye yazan iki müellif ve başkaları ya da şöyle diyelim çoğunluk böyle düşünüyor.

Ancak mesalih-i mürsele diye bir kavram var. İmam Ebu Hanife ve Şafililerde de İmam Gazali olmak üzere bir kısım hukukçular da diyorlar ki: "Eğer yöneticiye karşı dik durmak ve isyan etmek fitneye sebebiyet verecekse ve ümmetin birbirine düşmesine sebep olacaksa, İslam toplumu zarar görecektir o zaman sabretmek lazım."

İbn-i Haldun da bazı Abbasi ve Emevî halifelerinden de örnekler vererek bu görüşü açıklıyor.

Adalet meselesi ile ilgili olarak da kullanılan bu maslahat fetvası ile ilgili olarak birçok kitapta yer verilen eski bir örnek var. İslam ordusu ile kafir ordusu karşı karşıya gelmiş ama kafir ordusu elindeki Müslüman esirleri ön safta kalkan olarak kullanıyor. Böyle bir durumda İslam ordusu "Esirler masumdur, onları öldüremeyiz" diyerek geri çekilemez. Zira geri çekilirse hem esirler esir kalmaya devam edecek ve belki de öldürülecek ve hem de İslam beldeleri de esaret altına girecek. İki şerden birini ve ehven olanı tercih etmeyi gerektiren bu durum savaş hukukunun da bir sonucudur. Bu

Hz. Ebu Bekir halife seçildiğinde ilk konuşmasında hamdele ve salveleden sonra şunu söyler. "Sizin en hayırlınız olmadığım halde sizin üstünüze halife olarak seçildim, ben Allah'a ve Resulüne itaat ettiğim sürece siz de bana itaat edin. Eğer ben Allah ve Resulünün emirlerine aykırı hareket edersem üzerinizdeki itaat mükellefiyeti kalkar."

*Hakiki mü'minin,
ajitasyon
yapmadan,
kişiselleştirmeden,
ille de bir
adaveti ilham
edecek şekilde
düşündürmeden
İslamî misyonun
gereği olarak söz
söylemesi ve tebliğ
ve ikaz görevini
yapması lazım.
Aksi takdirde
hakiki insan
olmaz.*

örnekte Mesalih-i mürselenin zaruret ve mutlak fayda biçimindeki iki şartı da tamamlanmıştır.

Demek, ancak böyle özel hallerde isyan bir hak olur. Diğer zamanlarda ise asloğan düzenin devamıdır ve daha iyiye yönelik değışikliğin ancak yine bir düzen içinde ve mevcudu tahrir değil ıslah ederek gerçekleşmesi için gayret etmektir.

Padişaha veya devlet yöneticisine doğruları anlatmak, ikaz etmek bu mesele içinde başka bir yer tutuyor olmalı. Yani muhalefet hakkı isyandan başka bir mesele olarak değerlendirilmeli. Ne dersiniz?

Demin azil ve isyan meselesinden bahsettik. Sizin sorduğunuz hususta ise Bediüzzaman hazretleri bu çağa ve geleceğe ait ölçüyü koymuş. Ne Haydar Ağa ve ne de Haydo. Haydar'a "Haydar" demek. Yani "Hayrul umuru evsatuha." Yani o vasat çizgiyi muhafaza etmek." Eleştirirken de överken de ölçüyü kaçırmamak.

Hatta Peygamberimiz de diyor ya. "Siz beni Yahudi ve Hıristiyanların kendi peygamberlerini övdükleri gibi övmeyin. Ölçülü olun." Övgüde de böyle sövgüde de böyle.

Bediüzzaman'ın dediği gibi "mübalağa zemm-i zımnîdir" ve "mübalağa ihtilalcidir." İslam her meselede vasat çizgiyi belirlemiştir. Ölçüyü korumak gerekir.

Mesela Cenab-ı Hak tevazuyu emretmiştir. Sınır aşılırsa zillet olur. Vakarı emretmiştir. Sınır aşılınca gurur olur. Allah hakkı ve sabrı birlikte tavsiye etmiştir.

Bunun teknik adı bugün itibariyle demokratik toplumlarda ve insan hakları rejimlerinde muhalefetin meşru ve kurumsal bir yapı olarak var olması mıdır?

Hadiste "en iyi iş zalim bir hükümdarın önünde hakkı söylemektir" denilmiştir. Bu bir Mümin vafıdır. Bu vazifeyi ifa etmek ama haddi vasatı ihlal etmemek, kaş yapayım derken göz çıkarmadan tebliğ görevini mutlaka ve mutlaka yapmak lazım. Eğer bu iş ortada kalırsa hepimizin bildiği ve gördüğü gibi insan şeytan-ı ahraz olur; yani "dilsiz şeytan" olur. İnsan "dilsiz şeytan" olmamalı. Hakikati söylemesi lazım. Tebliğ görevinin de gereği budur.

Onun için, hakiki mü'minin, ajitasyon yapmadan, kişiselleştirmeden, ille de bir adaveti ilham edecek şekilde düşündürmeden İslamî misyonun gereği olarak söz söylemesi ve tebliğ ve ikaz görevini yapması lazım. Aksi takdirde hakiki insan olmaz.

Muhalefetin meşruiyeti ve demokrasi meselesine gelince, Bediüzzaman Hazretlerinin meşhur sözü var: "Müsademe-i efkardan barika-i hakikat doğar" yani mutlaka düşüncelerin birbiriyle tesadüm etmesi lazım ki insanlar bunlardan birini seçebilsin.

Yalnız demokrasi deyince tabii bir de “İslam ile demokrasi ne kadar bağdaşır ve ne kadar bağdaşmaz” meselesi var.

Bu konu 19. Yüzyılın sonları ile 20. Yüzyılın başlarında çok tartışılmış. Bediüzzaman’dan da önce ilk tartışanlar Cemaleddin Efganiler, Muhammed Abduh ve Seyit Rıza çizgisi.

Hatta daha öncesi de var. Mısırlı Mehmet Ali Paşa’nın Fransa’ya eğitime gönderdiği askerî fırkanın başında Rıfa’at Tahtâvî var. Orada uzun süre eğitim görmüş, geldikten sonra 1850’lerde “İslam ve demokrasi” hakkında ilk kitabı o yazmış. Bazı yazarlar Rıfa’at Tahtâvî için “Arap demokrasisinin babasıdır” diyorlar.

Muhammet Abduh İslam ile demokrasiyi bağdaştırmak için büyük çaba sarf etmiş. “Kur’ân’daki şura demokrasideki meclistir” diyor.

1960’lara gelinceye kadar biliyorsunuz, durum böyle. Bediüzzaman’ın tavrı da ortada. Bu tarihten itibaren ise bağımsız İslam devletlerinin de ortaya çıkmasıyla İslam aleminde iki akım ortaya çıkıyor.

Birinin öncülüğünü Seyyid Kutup yapıyor. Tamamen demokrasi düşmanıdır. Uygulamasından hareketle bu yargıya varıyor.

Diğer öncü Mevdudi ise tam tersini savunuyor. Mevdudi demokrasinin İslamileştirilebileceğini ve hatta İslam ile bağdaşır durumda olduğunu savunuyor ve hatta bu gerekçenin de tesiriyle İslam’a hizmet idealiyle bir parti kuruyor.

Biz Bediüzzaman Hazretleri gibi ikisinin ortasını buluyoruz. Bunun için de Peygamberimizin ölçüsünden hareket edelim. Diyor ki “Huz ma safa, da’ ma keder.” Yani “duru ve doğru olanı al, bulanıklığı olanı terk et.” Başka bir hadiste ise “hikmet müminin yitiğidir, nerede bulursa öncelikle alması gereken odur” denmiş.

Demek ki demokrasinin İslam’a aykırı olmayan taraflarını almak sadece bizim yetkimiz değil, bizim görevimizdir. Aykırı olanlarını da engellemek gerekir.

Hasan El Benna öldürülmeden bir sene önce 1947’de dünyadaki İslam Ülkelerinin liderlerine mektup yazıyor ve demokrasinin risklerine dikkat çekiyor. Aslında “menfi siyaset” ve “menfi ihtilaf” diyerek Bediüzzaman Hazretleri de bu risklere dikkat çekiyor. Çok partili rejimde toplumun yanlış biçimde bölünmesi ve kutuplaşması riski var. Her bir parti sadece kendi partisinin menfaatini, kendi partisinin düşüncesini veya kendi partisindeki insanların devlette ikbal sahibi olmasını istediği zaman liyakat ortadan kalır, başka kıstaslar rol oynar. Adalet de yerle bir olur.

Hasan El Benna da bu gerekçelerle, din hizmetinde siyaset yerine eğitimle ve irşatla gitmek gerekir diyor.

*Demokrasinin
İslam’a aykırı
olmayan
taraflarını
almak sadece
bizim yetkimiz
değil, bizim
görevimizdir.
Aykırı olanlarını
da engellemek
gerekir.*

*Ehl-i sünnet bir
fırka değildir,
sun'î bir
grup değildir,
bir cadde-i
kübradır. Sırat-ı
müstakimdir.*

Nitekim Mısır'daki son hadiselerde bu tartışma yeniden alevlendi, parti kuralım ve iktidara talip olalım düşüncesi galip geldi ve sonuç ortada.

Tunus burada demokrasi tecrübesi açısından farklı bir örneği temsil ediyor. Demokrasinin nimetlerinden doğru bir şekilde yararlanılabileceğini de gösteriyor.

En Nahda lideri Gannuşî iyi bir ilim adamı. Londra'da Liberti derneğinde bu İslam ve demokrasi konularında yıllar önce bir sempozyum düzenlenmişti. Azzam Et Temimi öncülüğünde. Gannuşî'nin de katkısı olmuştu. Oradaki soru ve cevaplarından anlaşılıyor ki kendisi daima naslara yani Kitap ve sünnete dayanır.

Dikkat ederseniz Gannuşî diğer İslam ülkelerindeki liderlere de benzemiyor. Görev almadı. İlginç bir liderlik gösterdi. Yeter ki ülke kalkınsın, birlik olsun, hürriyetler gelişsin. Diğer İslam ülkelerindeki liderlerden farklı bir tutum takındı. Diğerleri ise maalesef her şeyi ve iktidarı başta kendisi için istiyor. Gannuşî daha fazla tolerans ve diyalogdan yana bir lider ve partisi de öyle.

Tunus'u ayrı tutmak ve şu ana kadar iyi bir örnek olarak görmek lazım. İleride ne olur bilinmez. Babam hep derdi. Bu Müslümanların şeytanı çok daha şiddetli ve daha şeytan bir şeytan. Bu sayede İslam dünyası düzeni kötüye kullanmayı ve imkanları suistimal etmeyi çok iyi biliyor ve buluyor. Mesela hayali ihracat meselesi de turizm teşvikleri meselesi de böyle. DPT yıllarındaki tecrübelerim gösteriyor.

70'li yıllarda İslami yayıncılıkta bir gelişme oldu ve ardından da tercüme yayınlar furyası geldi. Sizce bu yayınların Türkiye'deki İslamî düşüncüyü geliştirme hususundaki katkısı nasıl oldu?

Faydasız olduğunu söylemek haksızlık olur. Mutlaka faydası da olmuştu. Gerçekten Türkiye o zamana kadar kapalı devre yaşamıştı. O zamana kadar Türkiye'de münevverler İslam dünyasında yayınlanan eserlerle pek ilgilenilmemişti. Bu eserlere Türkiye ulaşamamıştı da. Çünkü İslam dünyasıyla diyalog ortamı cumhuriyetin başında tek parti dönemi ile birlikte kesilmişti. 60'lı yıllarda ise bu ihtiyaç görüldü ve giderilmeye başlandı, hatta bir furyaya dönüştü.

Fakat Türkiye'de birçok konuda olduğu gibi bu konuda da hadd-i vasat muhafaza edilemedi. Bu tercüme kitaplar da böyle. Bir süzgeçten geçirilmedi. Ehl-i sünnetin çizgisine uyarlanmadı. Mesela Kaddafi'nin Yeşil Kitab'ı Libya Büyükelçiliği tarafından bedava dağıtıldı, yayıldı.

Bir de Ehl-i sünnet deyince bu günlerde başka şeyler de anlaşılıyor. Ehl-i sünnet bir fırka değildir, sun'î bir grup değildir, bir cadde-i kübradır. Sırat-ı müstakimdir. Hatta Şiiler de bir manasıyla ehl-i sünnettir. Ayrılıkları değil, birlik noktalarını görmek ve birliğe davet etmek gerekir. Tercüme kitaplar maalesef bu hassasiyeti gözetemedi.

Kendi ülkesinde din adına yaptığı siyasî mücadeleler sonucunda haksızlıklara maruz kalanların yazdığı kitaplardaki aşırılıklar, o şartlara göre

doğru da olsa, Türkiye fikir alemi için faydadan çok zarar verdi ve veriyor. Mesela Said Havva veya Seyyid Kutup'un kitapları böyledir.

Bir de Arapça bilenlerin azlığı sebebiyle yanlış tercümelemler oldu ve oluyor. Bu da zarar veriyor.

Özetle bu kitaplarla bir hareket ve dinamizm geldi ama kontrol edilemedi, amacını aştı. Cumaya karşı çıkanlardan tutun, tarihteki büyük şahsiyetlere dil uzatanlara kadar bir sürü yanlış fikirler Türkiye'nin fikir akımlarını olumsuz etkiledi. O yönden de zararı oldu.

Tercüme kitapların ve yerli fikir akımlarının günümüze ve geleceğe etkisi ne olacaktır? Bu konuda bize düşen nedir?

Türkiye zaman zaman zor dönemler yaşamıştır. Dönemsel olarak mevsimsel olarak sıkıntılar yaşamıştır, adeta cendereden geçmiştir. Fakat bütün o dönemlere baktığımız zaman, bunu hep söylüyorum, bir ümit vardı. Orada, bu ümmete, bu topluma rehberlik edecek şahsiyetler vardı. En büyük güçlere karşı bu büyük dava adamları karşı koymasını bildiler, uğraş verdiler.

Bugün bir yerde biz de onların eserleriyiz. İşte Bediüzzaman Hazretleri bunların başında gelir.

Ha, mensup olalım veya olmayalım, ama çalışmalarını takdir ettiğimiz başka büyük şahsiyetler de var. Mesela Süleyman Hilmi Tunahan Kur'an'a hizmet etmiştir. Mesela Necip Fazıl başka bir alanda çalışmalar yapmış.

Fakat bu dönemde bu şahsiyetleri göremiyoruz. O yönden bir anlamda bir kaht-ı ricali yani adam gibi adam kıtlığını da yaşıyoruz.

Esasen Risale-i Nur bir şahs-ı manevidir yani sizin tarif ettiğiniz ve ihtiyacınızı hissettiğiniz manada bir şahsiyettir ve vazifesini ifa etmeye devam ediyor ama demek ki onun da önünde bazı bulutlar var, perdeler var, sıkıntılar var.

Risale-i Nurun manevi gücünü ve kapasitesini ortaya koyup güçlendirecek olan yine bizleriz. Hem devlet yönetiminde, hem toplum hayatında ve hem de ferдин şahsi hayatında imanını takviyede ve İslam'ı yaşama gayretinde büyük vazifesi var.

Bizler Risale-i Nur Enstitüsü'nde bu gayreti gösteriyoruz.

Evet bu çalışmalar ümit verici. Sizleri tebrik ediyorum. Dua ediyorum. Hayırlı hizmetlerinizi destekliyorum. Davetiniz için de teşekkür ederim.

Türkiye zaman zaman zor dönemler yaşamıştır. Dönemsel olarak mevsimsel olarak sıkıntılar yaşamıştır, adeta cendereden geçmiştir. Fakat bütün o dönemlere baktığımız zaman, bunu hep söylüyorum, bir ümit vardı.

